

УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ
ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД
"ВІДРОДЖЕННЯ"

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

Регіональні програми сприяння розвитку громадянського суспільства: кращі практики

ВИПУСК 1-2

Вересень 2013 р.

ЗМІСТ

1. Стан розробки, ухвалення та реалізації регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні..... 3
2. Новини політики сприяння розвитку громадянського суспільства..... 10
3. Цікаві практики налагодження взаємодії органів виконавчої влади та ІГС..... 15
4. Регіональні заходи на виконання програм сприяння розвитку громадянського суспільства..... 16
5. Конкурси проектів для підтримки ІГС в межах регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства..... 26

Шановні читачі!

Завдяки спільним зусиллям органів влади та ІГС в Україні вже діє 23 регіональні програми розвитку громадянського суспільства. Але як зробити так, щоб ці програми запрацювали і громадськість відчула покращення умов для своєї роботи? Як залучити ІГС в ролі партнерів і співвиконавців заходів цих програм?

Відповіді на ці питання ми шукаємо спільно з представниками підрозділів у зв'язках з громадськістю місцевих державних адміністрацій та регіональними організаціями на сторінках цього бюлетеня.

Зі сторінок бюлетеню Ви побачите, як Луганська обласна державна адміністрація використала ресурси програми для того, щоб стати лідером нових інструментів консультацій з громадськістю, а Львівська – лідером у забезпеченні навчань для представників інститутів громадянського суспільства. Зверніть увагу на Розділ 4. Тут Ви зможете дізнатися, яким чином Київська міська державна адміністрація та Луганська обласна державна адміністрація вивели взаємодію з громадськістю на рівень усіх структурних підрозділів.

Зверніть увагу на Розділ 3. Тут Ви зможете дізнатися, яким чином Київська міська державна адміністрація та Луганська обласна державна адміністрація вивели взаємодію з громадськістю на рівень усіх структурних підрозділів.

Утім, для досягнення успіху багатьом органам влади бракує складової, на яку вони не мають прямого впливу: активного залучення ІГС до реалізації заходів програм. Цей інформаційний бюлетень поширюється серед лідерів третього сектору на регіональному рівні і, ми сподіваємося, зможе стати інструментом мобілізації громадськості. Тож запрошуємо органи влади подавати більше інформації для розміщення у бюлетені.

Нагадуємо також, що Український незалежний центр політичних досліджень завжди готовий надати консультації щодо реалізації заходів політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Сподіваємося, що кращі практики реалізації програм стануть джерелом натхнення та успіху для усіх.

З повагою,
Анастасія Красносільська
УНЦПД

Про видання:

Електронний бюлетень "Регіональні програми розвитку громадянського суспільства: кращі практики" видається Українським незалежним центром політичних досліджень, за фінансової підтримки Міжнародного фонду "Відродження".

УНЦПД, м. Київ, вул. Лисенка 8, оф.9. (044) 279-2435, 599-42-51, ucipr@ucipr.org.ua,
<http://www.ucipr.org.ua>

СТАН РОЗРОБКИ, УХВАЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Розробка та подання у встановленому порядку проектів регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства є обов'язковими для всіх обласних державних адміністрацій, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до пункту 2.1 Плану першочергових заходів щодо реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, затвердженого Указом Президента України від 24.03.2012 № 212/2012.

Проте ідея розробки та ухвалення таких програм запропонована самими обласними державними адміністраціями, зокрема Управлінням внутрішньої політики та зв'язків із громадськістю Київської обласної державної адміністрації у 2010 році.

Стан розробки та ухвалення регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства обласними державними адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями

Станом на 10 жовтня 2013 року

№	Область	Стан підготовки та ухвалення проектів програм	Орієнтовний обсяг фінансування за програмою	Обсяг фінансування заходів програми у бюджеті 2013 року
1.	АР Крим	Програма содействія розвитку гражданского общества в Автономной Республике Крым на 2013-2015 гг. Затверджена рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим від 26 грудня 2012 р. № 1072-6/12	1 677,2 тис. грн на 3 роки; 2013 рік — 593,0 тис. грн	Інформація відсутня
2.	Вінницька	Обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства у Вінницькій області на 2012-1015 роки Затверджена рішенням обласної ради від 14 лютого 2012 року № 280	3 млн грн на 4 роки 2013 рік – 685,0 тис грн	350 тис. грн для конкурсу проектів ІГС
3.	Волинська	Регіональна цільова Програма сприяння розвитку громадянського суспільства у Волинській області на 2013-2015 роки Затверджена обласної ради від 21.12.2012 № 14/10	622 тис. грн на 3 роки 2013 р. – 147,5 тис. грн	112 тис. грн (з них 60 тис. грн – для проведення конкурсу проектів ІГС)

№	Область	Стан підготовки та ухвалення проектів програм	Орієнтовний обсяг фінансування за програмою	Обсяг фінансування заходів програми у бюджеті 2013 року
4.	Дніпропетровська	Програма сприяння громадянській активності у розвитку територій на 2012- 2016 роки (зі змінами, внесеними рішенням обласної ради від 21 червня 2013 року № 444-19/VI)	46 150,0 тис. грн 2013 рік – 9 500 тис грн	5 млн грн <i>(приблизна інформація)</i>
5.	Донецька	Проект обласної цільової Програми зі сприяння розвитку громадянського суспільства у Донецькій області на 2013-2015 роки розроблено обласною державною адміністрацією та подано на розгляд обласної рад 2 липня 2013 року. В результаті численних звернень неурядових організацій області до обласної ради щодо недоліків програми, Програму знято з порядку денного сесій обласної ради та досягнуто домовленості щодо доопрацювання проекту програми спільною робочою групою ОДА та представників громадськості.	Програма не затверджена	Програма не затверджена
6.	Житомирська	Обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства у Житомирській області на 2013-2015 роки Затверджена рішенням обласної ради від 20.12.12 № 761	Обсяг фінансування не визначений, передбачено фінансування у межах можливостей місцевого бюджету	50 тис. грн
7.	Закарпатська	Регіональна програма сприяння розвитку громадянського суспільства «Громадські організації у розвитку Закарпаття» на 2013-2016 роки Затверджена рішенням обласної ради від 21.12.2012 №611	3 млн. 140 тис. грн на 4 роки 2013 рік - 635,0 тис грн	200 тис. грн
8.	Запорізька	Програма сприяння розвитку громадянського суспільства в Запорізькій області на 2013-2016 роки Затверджена рішенням обласної ради від 24 грудня 2012 року № 6	1234,00 тис грн на 4 роки 2013 рік - 271,00	30 тис. грн

№	Область	Стан підготовки та ухвалення проектів програм	Орієнтовний обсяг фінансування за програмою	Обсяг фінансування заходів програми у бюджеті 2013 року
9.	Івано-Франківська	Програма не ухвалена обласною радою Проект програми подано на розгляд обласної ради, розглянуто та відхилено 25 червня 2013 року.	Програма не затверджена	Програма не затверджена
10.	Київська	Програма сприяння розвитку громадянського суспільства у Київській області на 2012-2015 роки Затверджена рішенням обласної ради від 31.07.2012 № 413-21-VI	1 млн 765 тис. з «другого кошику» обласного бюджету на 3,5 роки 2013 рік – 418,0	100 тис. грн
11.	Кіровоградська	Програма сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства на 2012 – 2015 роки «Громадянин – 2015» Затверджена рішенням обласної ради від 28 грудня 2011 року	1 млн 56 тис. грн на 4 роки 2013 р. – 156,4 тис. грн	19 тис. грн
12.	Луганська	Регіональна цільова Програма сприяння розвитку громадянського суспільства в Луганській області на 2013-2015 роки «Діалог заради реформ: прозора влада та активна громада» Затверджена рішенням обласної ради від 28 лютого 2013 року № 17/7	2 758,0 тис. грн на 3 роки 2013 рік – 1 522,0 тис. грн	1522 тис. грн
13.	Львівська	Регіональної програми сприяння розвитку інформаційного простору та громадянського суспільства у Львівській області на 2013 рік Затверджена рішенням обласної ради від 11 квітня 2013 року № 712	12 800 тис. грн	256 тис. грн
14.	Миколаївська	Програма сприяння розвитку громадянського суспільства у Миколаївській області на 2013-2014 роки Затверджена рішенням обласної ради від 21 грудня 2012 року № 6	260 тис. грн на 2 роки 2013 рік – 130 тис. грн.	Фінансування заходів програми у 2013 році не передбачено
15.	Одеська	Програма сприяння розвитку громадянського суспільства в Одеській області на 2012-2015 роки Затверджена рішенням обласної ради від 28 жовтня 2011 року № 269-VI	2 млн. 68 тис. грн на 3 роки 2013 рік – 493,0 грн	493 тис. грн

№	Область	Стан підготовки та ухвалення проектів програм	Орієнтовний обсяг фінансування за програмою	Обсяг фінансування заходів програми у бюджеті 2013 року
16.	Полтавська	Комплексна програма сприяння розвитку громадянського суспільства та інформаційної сфери в Полтавській області на 2013-2015 роки Затверджена рішенням обласної ради від 21 грудня 2012 року	16 млн 598 тис. 520 грн. на 3 роки 2013 рік – 5 037,0 тис. грн з обласного бюджету; 1 708,66 тис. грн – з державного бюджету.	6 млн. 875,52 тис.
17.	Рівненська	Обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства «Західна брама: співпраця влади та громадськості» на 2013-2015 роки Затверджена рішенням обласної ради від 21.12.2012_№814	2 млн 399,2 тис. на три роки 2013 – 166 тис. грн	166 тис. грн (сукупно з обласного та районних бюджетів)
18.	Сумська	Обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства на 2013-2015 роки Затверджена рішенням обласної ради від 21.12.2012	2296,19 тис. гривень на 3 роки 2013 рік – 710,19 тис грн	352 тис. грн
19.	Тернопільська	Програма не ухвалена обласною радою Проект програми подано на розгляд обласної ради. Обласна рада не ухвалює жодних рішень з грудня 2012 року.	Програма не затверджена	Програма не затверджена
20.	Харківська	Обласна цільова Програма сприяння розвитку громадянського суспільства Затверджена рішенням обласної ради від 15 листопада 2012 року № 546-VI	3 млн 825 тис. грн (з них 300 тис. грн з позабюджетних коштів) на 3 роки 2013 рік – 1315,0 тис грн	1 млн 315 тис. грн
21.	Херсонська	Обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства «Свідома громадськість та відкрита влада» на період до 2015 року Затверджена рішенням обласної ради від 30 листопада 2011 року № 333	1 млн 749 тис. грн на 4 роки (у тому числі 225,9 тис. грн з позабюджетних джерел) 2013 рік – 366,7 тис. грн	Фінансування заходів програми у 2013 році не передбачено

№	Область	Стан підготовки та ухвалення проектів програм	Орієнтовний обсяг фінансування за програмою	Обсяг фінансування заходів програми у бюджеті 2013 року
22.	Хмельницька	Обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства на 2013-2017 роки Затверджена рішенням обласної ради від 20 грудня 2012 року № 19-14/2012	1 млн 880 тис. на 5 років 2013 рік – 376 тис. грн	Фінансування заходів програми у 2013 році не передбачено
23.	Черкаська	Програма не подана на розгляд обласної ради Проект програми проходить погодження в ОДА (після проходження консультацій з громадськістю)	Програма не затверджена	Програма не затверджена
24.	Чернівецька	Регіональна програма сприяння розвитку громадянського суспільства на 2013-2016 роки Затверджена рішенням обласної ради від 5 липня 2013 року № 51-16/13	2269,0 тис. грн на 3 роки 2013 рік – 461,0 тис. грн	Інформація відсутня
25.	Чернігівська	Обласна програма сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства на 2012-2015 роки «Чернігівська громада» Затверджена рішенням обласної ради від 23 грудня 2011 року	446 тис. грн на 4 роки 2013 рік – 107,0 тис. грн	90 тис. грн
26.	м. Севастополь	Региональная программа взаимодействия органов исполнительной власти органов местного самоуправления с общественностью и содействия развитию гражданского общества в городе Севастополе на 2013-2016 годы Затверджена рішенням міської ради від 5 лютого 2013 року № 5236	4344,0 тис. грн на 4 роки 2013 рік – 1009,1 тис. грн	929 тис. грн
27.	м. Київ	Міська комплексна програми "Сприяння місцевому самоврядуванню та розвитку громадянського суспільства у м. Києві на 2012- 2016 рр." Затверджена рішенням міської ради від 15 грудня 2011 року N 842/7078	73 млн грн на 5 років 2013 рік – 16 340,0 тис. грн	Фінансування заходів програми у 2013 році не передбачено

Як відомо, практика запровадження регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства була започаткована у 2010 році за ініціативи структурних підрозділів органів виконавчої влади з питань внутрішньої політики. Утім, перші програми сприяння розвитку громадянського суспільства не відрізнялися збалансованістю та відповідністю потребам регіональних ІГС: більше половини заходів програм Полтавської та Сумської областей було спрямовано на задоволення потреб органів влади, прямо не пов'язаних із сприянням розвитку громадянського суспільства. Позитивним виключенням стала Програма сприяння розвитку громадянського суспільства у Київській області, затверджена у 2011 році (утім, зазначена програма не отримала фінансового забезпечення).

У 2011-2012 роках практика розробки регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства покращилася. Із програм, розроблених у 2012-2013 роках, предметом консультацій з громадськістю не стала лише програма Житомирської області: Житомирська ОДА відмовилася від будь-яких консультацій з громадськістю щодо проекту програми. Натомість, у 10 регіонах було проведено публічні громадські обговорення проектів програм шляхом електронних консультацій, у решті 16 регіонах для розробки проектів програм були залучені формальні чи неформальні робочі групи громадських організацій.

Із 24 ухвалених наразі регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства 22 містять ключові заходи, необхідні для розвитку громадянського суспільства. Такі заходи включають: надання фінансової підтримки на конкурсних засадах громадським організаціям для реалізації пріоритетних завдань регіональної політики; проведення навчальних заходів для представників органів влади та ІГС щодо використання механізмів громадської участі у формуванні та реалізації політики; запровадження систематичних публічних громадських обговорень ключових питань діяльності органу влади, зокрема розроблюваних ним нормативно-правових актів. Особливо помітним є покращення якості програми у Сумській області.

Значна частина програм досі не відрізняється фінансовою збалансованістю та належним забезпеченням заходів сприяння розвитку громадянського суспільства. Хмельницька, Чернівецька, Миколаївська, Херсонська області не передбачили коштів для фінансування заходів програм у 2013 році. Натомість, у 5 випадках у 2013 році фактично передбачено 100% запланованих на відповідний рік коштів, у 6 – від 50 до 80%, ще у 6 випадках – менш ніж 50% передбачених на 2013 коштів.

Утім, у регіонах, які демонструють найбільші обсяги фінансування програм, до 70% коштів в рамках програм передбачено для заходів, прямо не пов'язаних із розвитком громадянського суспільства (відзначення свят та пам'ятних дат у м. Севастополі, фінансування інформаційної сфери у Полтавській області, фінансування діяльності ОСН у м. Києві, ОСНів у м. Києві, благоустрою будинків та прибудинкових територій через ОСББ та ЖБК у Дніпропетровській області та м. Києві тощо). У окремих програмах досі помітні спроби приховати справжнє призначення видатків. Так, у програмі Полтавської області серед заходів передбачено висвітлення у ЗМІ позитивних прикладів співпраці органів виконавчої влади, ОМС та ІГС, а також діяльності ОДА та обласної ради, проте видатки передбачені тільки для висвітлення діяльності ОДА та обласної ради. Натомість, є і позитивні приклади фінансово-цільової збалансованості програм: такими є програми Луганської, Львівської, Одеської областей.

Наразі найбільше хвилювання викликає якість реалізації регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства. Так, в окремих областях структурні підрозділи у зв'язках із громадськістю навіть не намагаються включити видатки для фінансування більшості заходів програм у свої бюджетні запити. Ці підрозділи звітують про виконання програм поточною діяльністю, лише опосередковано пов'язаною із запланованими заходами програм, наприклад, нарадами з організаціями ветеранів щодо доцільності збереження у

законодавстві терміну «Велика Вітчизняна війна», ігноруючи при цьому вимогу щодо публічного громадського обговорення проекту регіональної програми соціально-економічного розвитку. Такі заходи, як створення ресурсних центрів для ІГС, проведення моніторингу реалізації проектів ІГС, для виконання яких надається фінансова підтримка, підвищення кваліфікації державних службовців з питань залучення громадськості до формування та реалізації політики, проведення серед населення інформаційних кампаній з метою заохочення до громадської активності у більшості областей залишають невиконаними.

Відповідно, особливу увагу наразі варто звернути на фінансове забезпечення програм, належне виконання передбачених програмами заходів та залучення ІГС до реалізації заходів цих програм. Короткі відповіді на ці питання запропоновані у наступних розділах цих матеріалів.

НОВИНИ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1. Що мають зробити місцеві органи виконавчої влади для реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні

План заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства затверджено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №342/2013.

Відповідно до Плану, Раді Міністрів Автономної республіки Крим, обласним державним адміністраціям, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям доручено:

1. Розробити за участю громадськості та здійснити заходи із реалізації у 2013 році положень Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, а також підготувати за участю громадськості звіти щодо реалізації Стратегії.

Ідеться про відновлення практики складання щорічних планів завітів планів заходів та звітів органів виконавчої влади щодо реалізації політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Поради щодо складання планів та звітів органів виконавчої влади щодо реалізації політик сприяння розвитку громадянського суспільства подано у методичних рекомендаціях "Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства" http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/state_policy_CS02013.pdf

Практики складання регіональних планів заходів з реалізації Стратегії:

- План заходів Херсонської обласної державної адміністрації щодо реалізації в області у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (розпорядження голови облдержадміністрації від 15.07.2013 № 417): <http://www.oda.kherson.ua/ua/regional/rasporjajeniya-predsdatelja-hoga-za-iyul-2013-goda>
- Проект Луганського Регіонального плану заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/06/27/news_53468.html

2. Організувати взаємодію з громадськими об'єднаннями щодо методичного забезпечення просвітницької діяльності серед населення;

3. Забезпечити взаємодію з інститутами громадянського суспільства у питаннях поширення серед населення ідей нетерпимості до проявів корупції, пропагування переваг правомірної поведінки в усіх сферах суспільного життя

Крім того, на запити центральних органів виконавчої влади необхідно буде подати наступну узагальнену інформацію:

- щодо фінансової підтримки діяльності інститутів громадянського суспільства за рахунок коштів місцевого бюджетів відповідно до Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених громадськими організаціями та

творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року №1049;

- щодо надання фінансової підтримки за рахунок коштів місцевих бюджетів громадським організаціям інвалідів та ветеранів, їх спілкам, молодіжним і дитячим громадським організаціям;
- щодо участі молодіжних громадських об'єднань у розробленні і реалізації державної молодіжної політики та програм, що стосуються молоді;
- щодо забезпечення структурними підрозділами органів виконавчої влади, відповідальними за зв'язки з громадськістю, виконання функцій щодо сприяння розвитку громадянського суспільства та залучення громадськості до формування та реалізації державної і регіональної політики;
- про створення та діяльність громадських рад, утворених при центральних і місцевих органах виконавчої влади;
- про проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю;
- щодо розроблення і внесення в установленому порядку проектів регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства;
- щодо виконання в Україні Конвенції про права інвалідів.

2. Порядок планування та моніторингу реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства буде визначений на державному рівні

Президент України доручив Кабінету Міністрів України розробити та затвердити проект порядку планування і моніторингу реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Таке доручення міститься у Плані заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства, затвердженому Указом Президента України від 25 червня 2013 року №342/2013. Проект Порядку має бути розроблений Міністерством юстиції України до 1 листопада 2013 року.

Порядок має передбачити розроблення центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями заходів із реалізації положень Стратегії та підготовки звітів щодо її реалізації, а також механізм залучення до цього громадськості.

У той же час, Луганська обласна державна адміністрація розробила та затвердила власний Порядок планування та моніторингу реалізації Стратегії на рівні області: http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/uprvp-kg/uvp-kg-info/2013/07/29/uvp-kg-info_54122.html

Порядок планування і моніторингу реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Луганській області затверджено наказом управління комунікацій з громадськістю облдержадміністрації від 06.09.2013 № 82.

3. Затверджено програму сприяння розвитку громадянського суспільства у Чернівецькій області

Регіональну програму сприяння розвитку громадянського суспільства у Чернівецькій області затвердила 16-та сесія обласної ради 5 липня 2013 року. Метою Програми є створення сприятливих умов для подальшого розвитку громадянського суспільства у регіоні та вдосконалення співпраці місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства для спільного вирішення завдань суспільного розвитку області та регіональної політики.

Програма покликана залучити інститути громадянського суспільства до вирішення завдань регіональної політики, підвищити якість рішень місцевих органів влади з урахуванням інтересів громадськості, підвищити рівень довіри населення області до органів влади та інститутів громадянського суспільства, забезпечити оптимізацію бюджетних витрат на суспільно-корисні послуги та збільшити можливості залучення позабюджетних надходжень для реалізації проектів, спрямованих на вирішення соціально-економічних завдань розвитку області.

4. Зверніть увагу: ризик зникнення програм сприяння розвитку громадянського суспільства як окремих програм

У окремих регіонах ведеться робота щодо оптимізації структури місцевих цільових програм, виконання яких фінансується за рахунок коштів обласних бюджетів.

Ця робота здійснюється на виконання Програми економічних реформ "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава", яка передбачає, зокрема, інвентаризацію державних цільових програм, що виконуються за рахунок місцевих бюджетів, і приведення їх у відповідність до наявних ресурсів. Докладніше із Програмою можна ознайомитися за посиланням:

http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

Так, у Херсонській області вже ухвалено рішення щодо оптимізації регіональних цільових програм шляхом об'єднання кількох в один програмний документ за галузевою спрямованістю або скасування програм, заходи яких не забезпечено фінансовим ресурсом. Пропонується зменшити кількість обласних цільових програм на 36, або на 41%. Зокрема, пропонується об'єднати в одну програму наступні:

- Програму розвитку національних меншин Херсонської області на 2010 – 2015 роки;
- Обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства "Свідома громадськість та відкрита влада" на період до 2015 року;
- Обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства "Свідома громадськість та відкрита влада" на період до 2015 року;

Таке рішення зафіксоване у Розпорядженні Голови Херсонської обласної державної адміністрації 24.07.2013 № 448 "Про проведення оптимізації обласних цільових програм": www.oda.kherson.ua/upload/24.07.2013-448.doc .

При об'єднанні регіональних цільових програм важливо:

1. Забезпечити збереження регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства як окремих програм або у складі комплексних програм;
2. При об'єднанні Програми сприяння розвитку громадянського суспільства з іншими програмами забезпечити збереження належного фінансового забезпечення основних заходів програми: проведення конкурсу проектів ІГС, проведення навчань для представників ОБВ, ОМС, ІГС щодо використання інструментів участі громадськості у формуванні та реалізації політики тощо. Зокрема, значним ризиком об'єднання

програм є ризик подальшого фінансування виключно заходів, спрямованих на підтримку окремих інститутів громадянського суспільства (громадських організацій інвалідів) або виключно "представницьких" заходів.

5. Правове забезпечення інструментів місцевої демократії у фокусі уваги

Стан правового забезпечення місцевої демократії розглянуто Координаційною радою з питань розвитку громадянського суспільства та на конференції «Місцева демократія в Україні. Нові стандарти»

З рішеннями, ухваленими Координаційною радою за результатами розгляду питань правового забезпечення місцевої демократії в Україні, можна ознайомитися за посиланням: <http://civil-rada.in.ua/?p=2050>

Громадяни в Україні не мають можливостей брати участь у вирішенні питань своїх місцевого значення, не мають механізмів ведення діалогу з органами місцевого самоврядування і фактично усунуті від процесів ухвалення рішень.

Інструменти місцевої демократії, які забезпечують реалізацію права на участь в управлінні місцевими справами, більшою мірою визначені базовим Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Серед основних варто виділити громадські слухання, місцеві ініціативи, загальні збори громадян за місцем проживання.

Проте аналіз УНЦПД щодо правового регулювання відповідних інструментів місцевої демократії показав, що наявне регулювання просто унеможливує реалізацію права членів територіальних громад на участь в процесі ухвалення рішень. І сьогодні постає питання про необхідність проведення реформи та запровадження дієвих інструментів участі, які б надали можливість громадянам впливати на процеси ухвалення рішень, відігравати активну роль у житті територіальних громад.

Експерти УНЦПД та Інформаційно-правового Центру «Наше право» розробили проекти положень, які визначають порядок реалізації права на проведення громадських слухань, загальних зборів громадян, а також внесення місцевої ініціативи.

До мінімального обов'язкового набору правових механізмів експерти відносять:

- [1\) Положення «Про громадські слухання»;](#)
- [2\) Положення «Про місцеві ініціативи»;](#)
- [3\) Положення «Про загальні збори громадян за місцем проживання»;](#)
- [4\) Порядок консультацій із громадськістю;](#)
- [5\) Порядок проведення громадської експертизи діяльності органу місцевого самоврядування.](#)

Відповіді документи було представлено на конференції «Місцева демократія в Україні. Нові стандарти», що відбулася в Києві 10 жовтня 2013 року. У конференції взяли участь експерти, громадські діячі та представники міських рад обласних центрів України, які висловили перші зауваження та подали пропозиції до проектів положень.

Український незалежний центр політичних досліджень публікує проекти положень та виставляє їх на громадське обговорення. Зауваження та пропозиції до проектів положень можна подавати на електронну адресу: poll@ucipr.org.ua

З додаткових питань щодо механізмів місцевої демократії та проектів положень звертайтеся до Івана Лукері: моб. 096-855-81-80

6. Державні службовці та представники регіональних ІГС обговорили можливості спільної реалізації регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства

Цьому був присвячений семінар "Регіональні програми розвитку громадянського суспільства: як об'єднати зусилля влади та громадськості", який відбувся 18 вересня 2013 року у м. Львові. Захід був проведений Українським незалежним центром політичних досліджень за підтримки Міжнародного благодійного фонду "Відродження" та за сприяння Львівської обласної державної адміністрації.

Учасники заходу презентували стан та практики реалізації програм розвитку громадянського суспільства у м. Києві, Львівській, Одеській, Рівненській, Вінницькій, Луцькій, Чернівецькій, Хмельницькій, Житомирській, Закарпатській областях. Також було визначено шляхи залучення громадськості до виконання основних заходів програм та сформовано рекомендації щодо змістовного наповнення заходів.

Роздаткові матеріали з заходу можна завантажити за посиланням:

http://www.ucipr.org.ua/userfiles/handouts_18-09-2013_IRF.pdf

7. Зміни до регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства

- 4 липня 2013 року Одеська обласна рада додатково виділила 150 тис. грн. на 3 роки для проведення консультацій з громадськістю щодо значущих соціально-економічних та суспільно-політичних питань і моніторингових соціологічних досліджень в межах Програми розвитку громадянського суспільства в Одеській області на 2012-2015 роки. http://oblrada.odessa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3070%3A-----28--2011---269-vi-1-----2012-2015-r&catid=133&Itemid=185&lang=uk
- 17 липня 2013 року Полтавська обласна рада додатково виділила 240 тис. грн. на 2013-2015 роки для проведення моніторингу стану розвитку громадянського суспільства області шляхом вивчення ситуації на місцях в рамках реалізації Комплексної програми сприяння розвитку громадянського суспільства та інформаційної сфери в Полтавській області на 2013-2015 роки.

ЦІКАВІ ПРАКТИКИ НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ІГС

1. На рівні місцевих державних адміністрацій формується практика визначення посадових осіб, відповідальних за взаємодію з ІГС, у кожному структурному підрозділі органу виконавчої влади.

- У Луганській обласній державній адміністрації відповідне доручення надано Пристюком В.М. листом від 13.08.2013 № 1/11-4792, з вимогою щодо призначення відповідальних осіб на рівні заступників керівників структурних підрозділів;
- У Київській міській державній адміністрації доручення щодо визначення структурними підрозділами КМДА уповноважених осіб, відповідальних за напрямок «Робота з громадськістю», надане розпорядженням виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 08.04.2013 №477 «Про взаємодію структурних підрозділів Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) з Громадською радою при виконавчому органі Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)». Із список відповідних уповноважених осіб структурних підрозділів КМДА можна ознайомитися за посиланням: <http://kievcity.gov.ua/content/konsultacii-z-gromadskistyuu.html>

2. Структурні підрозділи у зв'язках із громадськістю місцевих державних адміністрацій проводять навчання та здійснюють методичну підтримку інших структурних підрозділів для забезпечення проведення ними консультацій з громадськістю та сприяння громадській експертизі:

- Управління комунікацій з громадськістю Луганської ОДА розробило методичні рекомендації для службовців: «Як проводити консультації з громадськістю та громадську експертизу». Рекомендації доступні за посиланням: http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/08/13/news_54693.html
- Департамент зв'язків із громадськістю КМДА розробив рекомендації щодо взаємодії структурних підрозділів КМДА під час організації консультацій з громадськістю:
- <http://kievcity.gov.ua/content/rekomendacii-shchodo-vzaiemodii-strukturnyh-pidrozdiliv-kmda-pid-chas-organizacii-konsultacij-z-gromadskistyuu.html>

3. Органи виконавчої влади все активніше використовують соціальні медіа для комунікації з ІГС:

- Луганською облдержадміністрацією ведеться активна робота зі взаємодії з громадськістю у соціальній мережі Facebook. Починаючи з 2011 року створена та активно діє офіційна сторінка управління комунікацій з громадськістю ОДА «Внутрішня політика» (<https://www.facebook.com/vnutr.polit>). Сторінка використовується для інформування громадськості про актуальні консультації, анонсовані заходи тощо. У 2013 році створена та підтримується в активному стані група для членів громадської ради при облдержадміністрації «Громадська рада при Луганській ОДА».
- Львівська обласна державна адміністрація використовує соціальну мережу Facebook для анонсування заходів на виконання регіональної програми сприяння розвитку громадянського суспільства.

РЕГІОНАЛЬНІ ЗАХОДИ НА ВИКОНАННЯ ПРОГРАМ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Проведені заходи¹

Кіровоградська ОДА

З метою здійснення щорічного моніторингу взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з ІГС протягом червня-серпня 2013 року було проведено моніторинг роботи: 19 червня - Бобринецької райдержадміністрації; 20 червня – Світловодської райдержадміністрації та Світловодського міськвиконкому; 03 липня – Новоукраїнської райдержадміністрації; 05 липня – Олександрівської райдержадміністрації; 10 липня – Петрівської райдержадміністрації; 31 липня – Новомиргородської райдержадміністрації; 02 серпня – Долинської райдержадміністрації; 08 серпня - Онуфріївської райдержадміністрації; 09 серпня – Ульяновської та Новоархангельської райдержадміністрацій; 14 серпня – Вільшанської та Добровеличківської райдержадміністрацій.

Моніторинг здійснюється на основі таких показників:

1. Проведення консультацій з громадськістю:

- наявність орієнтовного річного плану проведення консультацій;
- наявність щомісячної анонсованої інформації;
- наявність щоквартальних звітів;
- розміщення відповідної інформації на веб-сайті.

2. Моніторинг заходів, які проводяться за участю громадських організацій (список найактивніших ГО).

3. Координація роботи консультативно-дорадчих органів (створення ГР, протоколи засідання).

4. Затвердження заходів щодо реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства на регіональному рівні. Розроблення та координація реалізації цільової програми розвитку ІГС.

5. Затвердження заходів щодо впровадження Ініціативи "Відкритий Уряд".

6. Реалізація на території обласної акції "Зірка пам'яті" та "Ветеран-онлайн":

- списки закріплених осіб за кожним ветераном ВВв;
- кількість створених сторінок на сайті.

7. Сприяння проведенню громадської експертизи.

8. Наявність Угоди з районною громадською організацією Української Спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів), та виконання її положень:

¹ Інформація надана обласними державними адміністраціями. Моніторинг реалізації зазначених заходів УНЦПД не проводився.

- забезпечення соціальних виплат, надання пільг, компенсацій та гарантій відповідно до порядку та у розмірах, передбачених чинним законодавством України;
- забезпечення безоплатного проїзду в автобусах на внутрішньообласних маршрутах загального користування;
- наявність в місцевих лікарнях палат;
- проведення позачергового обстеження ветеранів війни, членів сімей загиблих та позачергової диспансеризації;
- забезпечення оздоровлення, забезпечення санаторно-курортними путівками;
- виділення земельних ділянок у користування та для індивідуального будівництва.

26 червня 2013 року проведено тематичний постійно діючий семінар для спеціалістів райдержадміністрацій, міськвиконкомів, які відповідають за комунікації з громадськістю та голів громадських рад на тему: "Форми і методи співпраці між інститутами громадянського суспільства та органами виконавчої влади".

26 липня 2013 року відбулося чергове засідання Громадської ради при облдержадміністрації за участю заступника голови – керівника апарату облдержадміністрації Резніка В.В., заступника голови обласної ради Владова І.В.

У ході засідання були розглянуті такі питання:

про затвердження обласного Плану заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні;

про Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні;

про підготовку до проведення фотовиставки "Видатні представники громадськості Кіровоградщини" у рамках відзначення 75-ї річниці утворення Кіровоградської області;

про проведення обласного конкурсу соціальних проектів "Громадська перспектива: ідея – дія - результат";

про створення центру інноваційних технологій; про діяльність волонтерів - представників Корпусу Миру в області.

14 серпня 2013 року за ініціативи громадських організацій в облдержадміністрації на засіданні за круглим столом на тему "Довіра населення до правоохоронців - запорука безпеки громадянського суспільства" було обговорено шляхи подальшої розбудови громадянського суспільства. В обговоренні теми взяли участь голова обласної ради Ковальчук М.М., заступник голови – керівник апарату облдержадміністрації Резнік В.В., заступник начальника УМВС України в області Бугринєць Р.А., представники громадських та релігійних організацій області.

Луганська ОДА

Облдержадміністрацією проведено низку консультацій з громадськістю зокрема:

- з 27 червня по 27 липня відбулося громадське обговорення проекту Плану заходів з реалізації у 2013 році положень Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні у формі електронних консультацій на сайті управління комунікацій з громадськістю ОДА. Звіт про проведену консультацію та

затверджений План з урахуванням пропозицій громадськості в одноденний строк опубліковано на сайті управління (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/06/27/news_53468.html);

- у червні відбулося громадське обговорення проекту річного звіту про реалізацію в Україні Ініціативи ПВУ. Пропозиції та зауваження громадськості, що надійшли управлінню, було узагальнено та направлено Кабінету Міністрів України (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/06/17/news_51571.html);
- 16 липня в облдержадміністрації обговорили розвиток територіальних громад у сільській місцевості в контексті реалізації реформи місцевого самоврядування під час тематичного засідання «круглого столу» за участю першого заступника голови обласної держадміністрації Едуарда Лозовського, першого заступника голови облради Євгена Харіна, голів сільських рад, депутатів районних та сільських рад, членів громадської ради при ОДА (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/07/17/news_53136.html);
- Електронні консультації щодо проекту Порядку планування і моніторингу реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Луганській області: http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/07/29/news_53934.html); Зауважень та пропозицій громадськості до проекту не надходило. Звіт опубліковано за посиланням http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/uprvp-kg/uvp-kg-zvt/2013/09/06/uvp-kg-zvt_56163.html;
- Електронні консультації щодо проекту Порядку визначення цілей та пріоритетних завдань, відповідно до яких управлінням на конкурсній основі надаватиметься фінансова підтримка програмам, розробленим громадськими організаціями, (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/uprvp-kg/uvp-kg-info/2013/08/02/uvp-kg-info_54124.html); Зауважень та пропозицій не надійшло. Зі звітом можна ознайомитися за посиланням http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/uprvp-kg/uvp-kg-zvt/2013/09/06/uvp-kg-zvt_56146.html

Порядок визначення цілей та пріоритетних завдань, відповідно до яких управлінням на конкурсній основі надаватиметься фінансова підтримка програмам, розробленим громадськими організаціями, затверджено наказом управління від 03.09.2013 № 81.

засідання «круглого столу» за темою: «Доступ громадськості до генеральних планів міст Луганської області: проблеми та шляхи їх вирішення» за ініціативою Східноукраїнського центру громадських ініціатив «Тотальна акція на підтримку прав людини та демократії» та за підтримки управління комунікацій з громадськістю обласної держадміністрації й управління містобудування та архітектури ОДА. http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/architecture/news/2013/08/22/oblarh-news_55290.html

Крім того, протягом серпня 2013 року в містах, районах, селах та селищах Луганщини відбулась низка зустрічей з громадськістю, громадських слухань та консультацій в рамках обговорення Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (хід обговорення регулярно висвітлюється на сайті облдержадміністрації у розділі «Концепція реформування місцевого самоврядування» <http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/uvp-project/> та на сторінці управління).

Відповідно до п. 4 напрямів діяльності та заходів Програми облдержадміністрацією ведеться робота щодо сприяння діяльності органів самоорганізації населення (далі – ОН). Так, 02

серпня поточного року у рамках роботи школи самоорганізації Луганщини відбувся другий семінар.

Електронні консультації щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про органи самоорганізації населення». Обговорення тривало 4 дні з огляду на стислі строки необхідності подання пропозицій Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/uprvp-kg/uvp-kg-info/2013/08/02/uvp-kg-info_54123.html).

Отримано пропозиції громадськості та передано в Мінрегіон за підписом голови обласної державної адміністрації. http://www.loga.gov.ua/netcat_files/userfiles/23/Propozucii.doc

В рамках реалізації Програми розпочала роботу школа самоорганізації Луганщини. 21 червня 2013 року відбувся перший семінар у рамках роботи школи, який був присвячений питанню нормативно-правового забезпечення та практичної взаємодії органів місцевого самоврядування з ОСН на прикладі м. Луганська. У заході взяли участь представники органів самоорганізації населення та органів місцевого самоврядування з 13 міст Луганської області: мм. Алчевськ, Антрацит, Вахрушеве, Краснодон, Кремінна, Лисичанськ, Первомайськ, Попасна, Ровеньки, Рубіжне, Стаханов, а також Новопокровського та Станично-Луганського районів.

У ході семінару було представлено Положення про порядок здійснення органами самоорганізації населення м. Луганська контролю за якістю наданих громадянам житлово-комунальних послуг та за якістю проведених ремонтних робіт, яке затверджено рішенням виконкому міськради. (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/07/05/news_52482.html).

З метою організації ефективної роботи в РДА та міських радах за напрямом «робота з громадськістю» було проведено низку нарад у режимі відеоконференцв'язку з керівниками структурних підрозділів, відповідальних за взаємодію з громадськістю. Так, тільки протягом червня – липня відбулося чотири подібних наради, а також співбесіди (протягом 11 – 13 червня) з керівниками структурних підрозділів РДА та виконкомів міськрад з питань комунікацій з громадськістю, під час яких було роз'яснено основні напрямки у роботі з громадськістю, процес проведення консультацій з громадськістю, громадської експертизи, роботи громадської ради.

Крім того, облдержадміністрацією використовуються нові форми взаємодії з громадськими радами регіону. Так, 08 липня 2013 року відбувся семінар-нарада в режимі відеоконференцв'язку, у якому взяли участь не тільки керівники структур із питань внутрішньої політики, а й голови і члени громадських рад при облдержадміністрації, райдержадміністраціях та виконкомах міських рад

(http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/07/08/news_52614.html). Члени громадських рад мали змогу в режимі online поділитися власним досвідом та отримати відповіді на поставлені питання.

Обласною держадміністрацією введено практику проведення рейтингової оцінки діяльності райдержадміністрацій, виконкомів міських рад міст обласного значення за напрямом «робота з громадськістю». Методика оцінювання враховує низку напрямів: робота із громадською радою, проведення консультацій з громадськістю, надання щоденних та щотижневих інформацій щодо суспільно-політичної ситуації на території, хід обговорення соціально-економічних реформ та Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної

організації влади в Україні, взаємодію з ветеранськими організаціями, проведення свят та відзначення ювілейних дат.

Протягом червня-липня поточного року Луганською обласною телерадіокомпанією було створено та випущено в ефір низку тематичних телепередач за участю громадськості.

Телепередачами, що ілюструють механізми залучення громадськості до вирішення місцевих питань та популяризують громадську діяльність, є:

- інтерв'ю з членом громадської ради при ОДА, головою правління Луганської обласної громадської організації «Громадська ініціатива Луганщини» Тетяною Кірілловою, яка займається розвитком ОСНів. В інтерв'ю було акцентовано увагу саме на тому, як мешканці конкретної території (кварталу, мікрорайону) можуть вирішувати місцеві проблеми та співпрацювати з владою у цих питаннях;
- знімальна програма «Кредит довіри» за участю начальника управління комунікацій з громадськістю ОДА Марії Борзенко, голови громадської ради при ОДА Миколи Запорожцева, члена громадської ради Олексія Светікова. Учасники програми розповіли про механізм роботи дорадчо-консультативного органу, основні напрямки діяльності громадської ради при Луганській ОДА, а також інноваційні підходи в рамках роботи ради;
- спецрепортаж за темою: «Нові форми роботи з громадськістю» у ході якого було обговорено механізми участі громадськості у вирішенні питань місцевої політики, висвітлено практику спілкування влади і громадськості у соціальних мережах, проведення громадської експертизи. У сюжеті було висвітлено інноваційні форми взаємодії влади та громадськості в регіоні;

Ведеться постійний діалог з інститутами громадянського суспільства у соціальній мережі Facebook на сторінці управління комунікацій з громадськістю ОДА та у групі громадської ради при ОДА.

З метою організації ефективної роботи в РДА та міських радах за напрямом «робота з громадськістю»

05 серпня 2013 року за участю голови облдержадміністрації Пристюка В.М. відбувся семінар-тренінг з питань сприяння розвитку громадянського суспільства. У заході взяли участь заступники міських голів та голів райдержадміністрацій, відповідальні за роботу з громадськістю. У ході семінару-тренінгу було надано методичні та практичні рекомендації щодо ефективної організації взаємодії з інститутами громадянського суспільства (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/08/05/news_54223.html).

09 серпня 2013 року подібний семінар-тренінг відбувся для заступників керівників структурних підрозділів облдержадміністрації. Під час заходу було роз'яснено основні напрямки у роботі з громадськістю, процес проведення консультацій з громадськістю, громадської експертизи (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/08/09/news_54496.html).

У рамках реалізації п. 6.3. Програми управління комунікацій з громадськістю ОДА було розроблено Методичні рекомендації для працівників облдержадміністрації, райдержадміністрацій та виконкомів міських рад «Як проводити консультації з громадськістю та громадську експертизу». Зазначені рекомендації у стислій та доступній формі із поданням конкретних прикладів пояснюють процес організації, проведення, звітування щодо консультацій з громадськістю та громадської експертизи. Зазначені

Методичні рекомендації було надано учасникам семінарів-тренінгів, а також опубліковано на сайті управління для загального користування (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/08/13/news_54693.html).

Значну увагу облдержадміністрація приділяє інформуванню мешканців області з питань громадської діяльності, популяризації роботи ІГС. Так, в рамках реалізації Програми (п. 9.9. «Створення тематичних телепрограм з питань взаємодії ІГС з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування та їх розміщення в телеефірі») протягом серпня 2013 року Луганською обласною телерадіокомпанією було створено та випущено в ефір низку тематичних телепередач за участю громадськості.

01 серпня 2013 року оголошено набір до «Обласної школи громадського активіста» (п. 5.2.), метою якої є надання організаційної, методичної допомоги ІГС області, обмін досвідом. У рамках роботи школи у вересні – жовтні заплановано проведення семінарів-тренінгів з питань сприяння розвитку громадянського суспільства (зокрема, щодо проведення консультацій з громадськістю, сприяння проведенню громадської експертизи, створення та налагодження роботи громадських рад, доступу до публічної інформації, соціального замовлення, проведення конкурсів проектів для фінансової підтримки ІГС тощо) та комунікативних навичок для працівників структурних підрозділів облдержадміністрації, працівників райдержадміністрацій, виконкомів міських рад міст обласного значення, відповідальних за напрям «робота з громадськістю» (http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/08/01/news_53963.html).

Львівська ОДА

- З 11 до 20 червня відбулось три короткотермінові семінари «Залучення громадськості до процесу формування та реалізації державної і регіональної політики» для державних службовців. Затверджена програма короткотермінового семінару, розпорядження про затвердження плану-графіка навчання державних службовців, список державних службовців, які пройшли навчання надаємо у додатках або на офіційному сайті облдержадміністрації за посиланням (<http://loda.gov.ua/oda/hromadyanske-suspilstvo/zahody-zi-spryyannya-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva/navchannya-derzhavnyh-sluzhbovtziv>)
- 26 - 27 червня в Інституті лідерства та управління Українського Католицького Університету відбувся перший тренінг для громадськості щодо розвитку інституційної та професійної спроможності інститутів громадянського суспільства та налагодження їх співпраці з органами державної влади й органами місцевого самоврядування на тему: «Застосування інструментів маркетингу для підвищення ефективності роботи інститутів громадянського суспільства». Тренінг проводив Руслан Краплич, експерт з маркетингу та фандрейзингу. Оголошення про початок тренінгів та умови реєстрації для участі в тренінгах, а також список учасників розміщено на сайті облдержадміністрації за посиланням <http://loda.gov.ua/oda/hromadyanske-suspilstvo/zahody-zi-spryyannya-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva/navchannya-predstavnykiv-hromadskosti>.
- 11 липня 2013 року у ГО «Львівський Прес-клуб» (м. Львів, просп. Шевченка, 11) відбувся тренінг для представників ЗМІ та працівників районних державних адміністрацій, відповідальних за інформаційну діяльність на тему «Прес-реліз як головний інструмент комунікації влади із ЗМІ та громадськістю». Тренінг провів

відомий у Львові журналіст та аналітик Роман Шостак. В заході взяли участь 25 учасників.

- 23 липня 2013 року в прес-центрі ТРК «Львів» відбувся відкритий захист програм (проектів, заходів), розроблених громадськими (благодійними) організаціями та творчими спілками. За підсумками оцінювання конкурсних пропозицій конкурсна комісія визначила п'ять переможців конкурсу, які отримають фінансову підтримку на реалізацію своїх програм у 2013 році.

Одеська ОДА

Заходи які були проведені в межах регіональної програми сприяння розвитку громадянського суспільства:

17 квітня зустріч голови обласної державної адміністрації Е.Матвійчука з Президією громадської ради при Одеській обласній державній адміністрації та головами громадських рад при районних державних адміністраціях. Мета зустрічі – налагодження конструктивного діалогу з громадськими радами скликання 2013-2014 років. Була створена Рада голів громадських рад Одеської області. Головою обрано Т.Афанасьєву.

29 травня 2013 року за сприяння управління комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації відбувся «круглий стіл» на тему: «Роль ЗМІ в реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства». Метою заходу було зазначено привернення уваги журналістів до проблематики розвитку громадянського суспільства в Одеській області відповідно до Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства. До «круглого столу» були запрошені представники управління комунікацій з громадськістю, управління інформаційної діяльності обласної державної адміністрації, громадської ради при Одеській обласній державній адміністрації, керівники районних засобів масової інформації.

<http://uvp.odessa.gov.ua/novosti/dalog-vladi-predstavnikv-zm/>

20 червня відбулося засідання круглого столу з питань обговорення в області ініціативи «Партнерство. Відкритий Уряд» Видано розпорядження голови ОДА від 08.07.2013 року №668 «Про затвердження плану заходів щодо підвищення рівня відкритості та прозорості діяльності обласної державної адміністрації в рамках реалізації Ініціативи «Партнерство. Відкритий Уряд». Розпорядження та план заходів розміщено на сайті ОДА за посиланням: <http://oda.odessa.gov.ua/files/oda/rozporjadjennya/2013/0668-a13.pdf>

Сумська ОДА

12 червня 2013 року, в залі засідань Сумської ОДА відбулось **засідання громадської гуманітарної ради** при Сумській обласній державній адміністрації. На засіданні були розглянуті наступні питання:

1. Про розвиток соціального партнерства в регіоні з метою реалізації Закону України "Про розвиток соціального діалогу в Україні"
2. Про стан організації підвезення учнів загальноосвітніх навчальних закладів до місць навчання та у зворотному напрямку у 2012 – 2013 навчальному році
3. Про стан розвитку спорту вищих досягнень в області

13 червня 2013 року, в залі засідань Сумської ОДА відбулось **засідання Ради підприємців** при Сумській обласній державній адміністрації. На засіданні були розглянуті наступні питання:

1. Підвищення якості надання адміністративних послуг, проблемні питання у сфері відносин щодо володіння, користування і розпорядження земельними ділянками;
2. Питання процедури та завищення вартість приєднання до електричних та газових мереж, відсутність конкуренції на цьому та суміжних ринках;
3. Питання щодо правової неврегульованості здійснення Інтернет торгівлі;
4. Встановлення податковими органами планів по стягненню податків з суб'єктів господарювання;
5. Питання відсутності законодавчої бази для створення та функціонування бізнес-інкубаторів;
6. Питання надмірного розміру штрафних санкцій інспекції державного архітектурно-будівельного контролю.

11 липня 2013 року, в залі засідань Сумської ОДА відбулось Засідання «круглого столу» громадської ради при Сумській обласній державній адміністрації. На засіданні було розглянуто питання реалізації завдань Президента України щодо створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу

Херсонська ОДА

Впродовж липня та серпня в межах регіональної програми проведено:

- зустріч з громадськістю «Про реалізацію в області заходів з підвищення рівня відкритості та прозорості діяльності обласної державної адміністрації у рамках реалізації ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», 15 липня, м. Херсон;

- засідання за «круглим столом» - «Про хід виконання в області постанови Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2012 року № 767 «Про затвердження плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року», 18 липня, м. Херсон;

- зустріч з громадськістю – «Про стан міжрегіонального співробітництва області з регіонами країн світу та здійснення зовнішніх зносин місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування», 29 липня, м. Херсон, пл. Свободи.

- зустріч з громадськістю стосовно «діяльності ОСББ: впорядкування прибудинкових територій згідно чинного законодавства, взаємовідносини ОСББ з монополістами, які надають комунальні послуги, стимулювання ОСББ через пільгове кредитування, про створення органів самоорганізації населення (ОСН)» (15 серпня, м. Херсон).

- засідання за «круглим столом» - «Про зміни в пенсійному законодавстві» (13 серпня, м. Херсон).

Хмельницька ОДА

12 червня 2013 року відбулась нарада з керівниками професійно-технічних навчальних закладів. В ході наради було обговорено питання щодо запровадження нового механізму

формування державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітничих кадрів з урахуванням середньострокових прогнозів потреб економіки у кваліфікованих кадрах.

Впродовж червня 2013 року відбувались консультації для випускників загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, ВНЗ I-II р.а. та їх батьків, стосовно умов прийому до вищих навчальних закладів у 2013 році.

Київська МДА

За напрямком "Сприяння розвитку місцевого самоврядування" реалізовано наступні заходи:

1) Проведено міський конкурс проектів та програм розвитку місцевого самоврядування. Відбулося 2 засідання (26.06.2013 та 12.07.2013) конкурсної комісії міського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування, на яких ухвалено рішення про визначення переможців міського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування 2013 року. Всього визначено 15 переможців Конкурсу з 16 проектами та програмами (розпорядження від 26.07.2013 № 1275). Інформація оприлюднена на офіційному веб-порталі Київської міської державної адміністрації за посиланням: <http://kievcity.gov.ua/news/9873.html>. Випущено розпорядження виконавчого органу Київради (Київської міської державної адміністрації) від 26.07.2013 №1275 «Про деякі питання міського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування», де визначено переможців

заявлено конкурс: http://kievcity.gov.ua/done_img/f/%D0%A0%D0%9A%D0%9C%D0%94%D0%90-1275-26072013.pdf

2) випущений «Вісник органів самоорганізації населення» №2(9) (додається) та «Додаток до «Вісника органів самоорганізації населення» №3(11) (додається);

Вісник 1(8) – 2013р.: <http://kievcity.gov.ua/news/7084.html>

Додаток до вісника 3(11): <http://kievcity.gov.ua/news/9495.html>

Додаток до вісника 2(10): <http://kievcity.gov.ua/news/9494.html>

3) 21 червня 2013р. організовано та проведено «круглий стіл» на тему: «Алгоритм проведення зборів (конференцій) для ініціативних груп по створенню ОСН» (матеріал див. на стр.1 «Додатку до «Вісника органів самоорганізації населення» №3(11));

4) 14 червня 2013 р. проведено семінар для представників ОСН на тему: «Організація діяльності громадських інспекторів з благоустрою – активістів ОСН» (матеріал див. на стр.1 «Додатку до «Вісника органів самоорганізації населення» №3(11)).

5) 17.07.2013 проведено конференцію для представників ОСН на тему: «Реформування системи місцевого самоврядування столиці шляхом розширення повноважень органів самоорганізації населення» за участі голови Київської міської державної адміністрації, голів районних у м. Києві державних адміністрацій;

6) 31.07.2013 організовано та проведено «круглий стіл» для представників ОСН на тему: «Організаційно-фінансові особливості реалізації органами самоорганізації населення проектів та програм – переможців міського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування»;

7) 20.08.2013 організовано та проведено семінар для представників ОСН на тему: «Координація діяльності органів самоорганізації населення щодо надання правової допомоги жителям».

За напрямком "Сприяння розвитку громадянського суспільства " реалізовано наступні заходи:

1) 27.05.2013 організовано та проведено урочисте підписання тристоронньої Угоди про співпрацю між виконавчим органом Київської міської ради (Київською міською державною адміністрацією), Громадянським форумом Києва та Громадською радою при виконавчому органі Київської міської ради (Київській міській державній адміністрації) за участю керівництва міста.

2) 28.05.2013 організовано та проведено семінар з питань налагодження взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з громадськістю за участю представників Кабінету Міністрів України, структурних підрозділів Київської міської та районних в м. Києві державних адміністрацій, депутати Київради, представників Громадської ради при КМДА та громадських рад при РДА, громадських організацій, експертів та науковців, що працюють у сфері публічної адміністрації.

3) 04.06.2013 організовано та проведено засідання Громадської ради при виконавчому органі Київради (Київській міській державній адміністрації). Протокол засідання громадської ради від 4.06.2013 доступний за посиланням: <http://kievcity.gov.ua/news/8103.html>

4) 30.07.2013 організовано та проведено семінар «Координація діяльності органу виконавчої влади, органів самоорганізації населення і громадської ради щодо проведення громадської експертизи» за участю структурних підрозділів Київської міської та районних в м. Києві державних адміністрацій, представників Громадської ради при КМДА, експертів та науковців.

5) Розроблено Механізм дій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) у сприянні інститутам громадянського суспільства в проведенні громадської експертизи діяльності виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації). Документ можна завантажити за посиланням: www.kievcity.gov.ua/content/mehanizm-diy-kmda-u-spryyanni-instytutam-gromadyanskogo-suspilstva-v-provedenni-gromadskoi-ekspertyzy-diyalnosti-kmda.html

Плани та звіти щодо проведення консультацій з громадськістю структурними підрозділами КМДА доступні за посиланням: <http://kievcity.gov.ua/news/?c=325>

КОНКУРСИ ПРОЕКТІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ІГС В МЕЖАХ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Луганська ОДА

У серпні 2013 року оголошено про проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених громадськими, благодійними організаціями та творчими спілками (відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1049).

Пріоритетні завдання конкурсу були наступні:

- підвищити ефективність взаємодії облдержадміністрації, райдержадміністрацій, виконкомів міських рад міст обласного значення з інститутами громадянського суспільства;
- підтримати ініціативи інститутів громадянського суспільства, спрямовані на розвиток регіону;
- забезпечити сприятливі умови для розвитку інститутів громадянського суспільства;
- сприяти активізації діяльності інститутів громадянського суспільства;
- підвищити професійний рівень працівників облдержадміністрації, райдержадміністрацій, виконкомів міських рад міст обласного значення в питаннях взаємодії з громадськістю;
- впровадити сучасні інформаційно-комунікативні технології та принципи електронної демократії у практику взаємодії влади з громадськістю;
- забезпечити поінформованість суспільства про діяльність інститутів громадянського суспільства;
- стимулювати громадську активність населення;
- організувати роботу в містах і районах щодо розвитку громадянського суспільства.

На реалізацію проектів, розроблених громадськими організаціями в рамках даного конкурсу, було передбачено 20,0 тис. грн.

Детальніше з умовами конкурсу можна ознайомитися за посиланням: http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/uvp/news/2013/08/02/news_54116.html

Для участі у конкурсі було подано одну конкурсну пропозицію. Конкурсна комісія ухвалила рішення не продовжувати строк подання конкурсних пропозицій та не визначати переможців конкурсу.

Львівська ОДА

Львівська обласна державна адміністрація провела конкурс проектів для фінансової підтримки громадських та благодійних організацій.

Прийом конкурсних пропозицій здійснювався з 1 червня по 1 липня 2013 року. Пріоритетними завданнями конкурсу було визначено:

1. Соціально-економічний розвиток;
2. Культурно-просвітницька діяльність;
3. Аналітична діяльність та проведення соціологічних досліджень;
4. Протидія корупції.

Загальний фонд конкурсу становив 100 тис. грн.

За результатами конкурсу відібрано 5 проектів-переможців від чотирьох організацій:

1. ТС "Прем'єра" - "Флеш моб" – вулична вистава "Пропала грамота",
2. ГО "Спільнота "Ковчег" – "Самостійність як альтернатива інтернатному життю для осіб з розумовою неповносправністю"; "Полюби рідний край"
3. ЛОГО "ІДЕА-Разом" – Моніторинг відкритості інформаційного простору та свободи слова у Львівській області
4. ЛОО "Львівський прес-клуб" – "Адвокаційно-інформаційна компанія для прозорого екологічного і економічного вирішення проблем твердих побутових відходів (ТПВ) у Львові – збирання, перевезення, утилізації, перероблення"

Інформація про хід проведення конкурсу, зокрема оголошення про проведення конкурсу, результати конкурсу, звіти виконавців проектів доступні за посиланням:

<http://loda.gov.ua/oda/hromadyanske-suspilstvo/zahody-zi-spryyannya-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva/finansova-pidtrymka-proham-i-proektiv-rozroblenyh-hromadskymy-orhanizatsiyamy>

Полтавська ОДА

Визначено переможців конкурсу проектів, на виконання яких надаватиметься фінансова підтримка за рахунок коштів обласного бюджету у 2013 році

За результатами конкурсу 13-ти конкурсних проектів членами комісії визначено 6 проектів, які за результатами рейтингового оцінювання отримали найбільшу кількість балів та, відповідно, вибороли право на бюджетне фінансування конкурсних програм.

Переможцями стали такі проекти: «Відкрита Полтавщина: програма залучення інститутів громадянського суспільства Полтавської області до заходів Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» (виконавець - Обласна громадська організація «Аналітичний Центр «Бюро економічних та соціальних досліджень», 598 балів); «Пам'ять об'єднає покоління: усна історія Полтавщини» (виконавець - Полтавська обласна організація Національної спілки письменників України, 559 балів); «Імені Твого ради» (виконавець - Творче громадське об'єднання «Гілея», 530 балів); «Посилення ролі молоді громадянської журналістики в міжкультурній і антидискримінаційній освіті» (виконавець - ПОМГО «Твій Світ», 527 балів); «Майбутнє з ОСББ» (виконавець - Асоціація «Підтримки об'єднань співвласників будинків»,

512 балів); «Газета «Атіква»(виконавець - Релігійна громада прогресивного іудаїзму», 472 балів). Протягом 2013 календарного року організації-переможці мають реалізувати подані проекти на умовах співфінансування із залученням власних коштів у співвідношенні 75/25.

Пріоритетними завданнями конкурсу були наступні:

1. Утвердження патріотизму, духовності, моральності, міжнаціональної толерантності, формування загальнолюдських цінностей.

1.1. Формування національної свідомості, любові до свого народу, його історії, культурних та історичних цінностей, гордості за минуле і сучасне та поваги до державної символіки.

1.2. Розвиток молодіжного туризму, популяризація області в країні та світі.

1.3. Створення передумов попередження проявів ксенофобії, расової та етнічної непримиримості.

2. Підвищення рівня громадянської активності членів територіальних громад, забезпечення їх участі у державотворчих процесах. 2.1. Правова просвіта, надання правової допомоги.

Одеська ОДА

24 квітня 2013 року відбулось підведення підсумків захисту 20 проектів, розроблених громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання яких надається фінансова підтримка за рахунок коштів обласного бюджету у 2013 році (250 тис. грн.).

Конкурсна комісія вирішила оцінити конкурсні пропозиції та розподілити кошти між ними таким чином:

1. Всеукраїнська громадська організація "Наші діти".

Проект: «Покращення стану громади через розвиток міжсекторної взаємодії, волонтерства, благодійності» - 55 тис.грн

2. Громадська молодіжна організація «Правозахисна організація «Феміда».

Проект: «Молодь Одещини – знай свої права» - 50 тис. грн.

3. Одеська обласна організація інвалідів Всеукраїнської організації інвалідів "Союз організації інвалідів України".

Проект: «Створення мережі Громадських центрів по інформаційно-консультативній підтримці комплексного соціально-правового обслуговування мало мобільних категорій громадян Одеського регіону» - 30 тис. грн.

4. Наукова громадська організація «Комітет біологічної безпеки».

Проект: Громадська програма «Життєдар» - 30 тис. грн.

5. Громадська організація «Асоціація жіночих організацій Одеської області».

Проект: «Залучення сільських жінок області до громадської активності через наставництво, популяризацію жіночого лідерства, надання фахової підтримки та юридичної допомоги» - 25 тис. грн.

По 20 тис. грн. отримують:

6. Одеське відділення Інженерної Академії України

Проект: «Застосування сучасних інформаційних технологій в роботі громадських організацій».

7. Громадська організація «Єврейський молодіжний центр «Гілель».

Проект: «Студентський прорив».

8. Одеська обласна організація «Мати і дитина».

Проект: «Сприяння жінкам-матерям у вирішенні матеріальних, побутових, трудових, соціокультурних проблем та захист їх прав і гарантій, передбачених чинним законодавством».

Детальніше з результатами конкурсу можна ознайомитися за посиланням:
<http://uvp.odessa.gov.ua/novosti/pdvedennya-pdsumkv-zahistu-socalnih-proektv/>

Сумська ОДА

Визначено переможців конкурсу проектів, розроблених громадськими та благодійними організаціями, творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надаватиметься фінансова підтримка за рахунок коштів обласного бюджету у 2013 році.

Для участі у цьогорічному конкурсі громадськими та благодійними організаціями, творчими спілками подано 11 різнопланових проектів.

12 червня 2013 року у ході відкритого захисту конкурсних пропозицій було представлено проекти учасників конкурсу.

Згідно з рішенням конкурсної комісії від 19.06.2013 встановлено результати конкурсу та визначено переможців.

Загальна сума коштів, яку пропонується виділити вищезазначеним громадським та благодійним організаціям, творчим спілкам на реалізацію проектів - переможців конкурсу за рахунок коштів обласного бюджету складає 95238,88 гривень.

Переможці

конкурсу проектів, розроблених громадськими та благодійними організаціями, творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надаватиметься фінансова підтримка за рахунок коштів обласного бюджету у 2013 році

№ п/п	Назва громадської організації, творчої спілки, що подала конкурсну пропозицію	Назва програми (проекту, заходу)	Фінансування (грн.)
1	Сумська обласна громадська організація «Центр громадських ініціатив «Інтелект Сумщина»	Моніторинг громадської думки населення області з питань оцінки роботи місцевих органів влади по відношенню до нагальних проблем держави та області	12483,00

№ п/п	Назва громадської організації, творчої спілки, що подала конкурсну пропозицію	Назва програми (проекту, заходу)	Фінансування (грн.)
2	Сумська обласна організація кіноосвіти НСКУ	«ДУБЛЬ ІХ» Х Міжнародний кінофестиваль документального кіно про права людини «Docudays Ua» на Сумщині	10000,00
3	Сумська міська громадська організація «Сумський полк слобідського козацтва Герасима Кондратьєва»	Пам'ятай ім'я своє	11000,00
4	Громадська організація «Ради молодих вчених»	Підвищення інституційної спроможності громадських організацій Сумської області шляхом обміну кращими практиками налагодження дієвих комунікацій з владою	12300,00
5	Сумська обласна молодіжна громадська організація «Альтернатива»	Молодіжний табір «Звитяги»	12500,00
6	Сумська обласна громадська організація «Промені надії»	Правова допомога соціально незахищеним верствам населення Сумської області	12000,00
7	Сумська обласна молодіжна громадська організація «Альтернатива»	«Правове виховання молоді»	12480,00
8	Тростянецька районна громадська організація «Голос громади»	Документування подій та патріотичне виховання молоді через створення та демонстрацію документальних відеоматеріалів про події, пов'язані з визволенням України від фашистських загарбників та участю жителів Тростянецьчини у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років	12475,88

Детальна інформація щодо умов проведення конкурсу проектів підтримки інститутів громадянського суспільства, перелік необхідних документів, що подаються організаторові, рішення про визначення переможців конкурсу знаходиться на офіційному сайті Сумської обласної державної адміністрації в рубриці «Консультації з громадськістю» (<http://media.sm.gov.ua/index.php/uk/2013-04-18-21-51-02>)

Реалізацію конкурсних проектів підтримки інститутів громадянського суспільства заплановано на III-IV кв. 2013 року.

Станом на 20.08.2013 частково профінансовано два проекти Сумської обласної молодіжної громадської організації «Альтернатива» на загальну суму 21100 грн.

Зверніть увагу!

Український незалежний центр політичних досліджень надає консультативну підтримку органам виконавчої влади та зацікавленим інститутам громадянського суспільства щодо реалізації заходів регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства.

Ви маєте можливість отримати консультації з наступних питань:

- Планування заходів програм, моніторинг та звітування про їх виконання;
- Організація конкурсу проектів для фінансової підтримки ІГС, здійснення фінансування підтриманих проектів та моніторинг їх реалізації;
- Змістовне наповнення заходів на виконання програм;
- Залучення громадськості до реалізації заходів програм;
- Організація взаємодії структурних підрозділів органу виконавчої влади для забезпечення реалізації програм.

Контактна особа:

Анастасія Красносільська

Український незалежний центр політичних досліджень

Тел. 044 279 24 35

Ел. пошта: anastasia@ucipr.org.ua

Консультації надаються за підтримки Міжнародного благодійного фонду "Відродження".